

דף טא

קיב. מה בין שינוי קודש – מחשבת שלא לשמה) לשינוי בעלים, בשאר זבחים ובקרבת פסח?

שינוי קדש ישנו בכל אחת מארבע עבודות, ואילו שינוי בעלים בכל הזבחים אינו אלא כשחושב באחת מן העבודות על זריקת הדם שתיעשה לשם אדם אחר, כיון ששינוי בעלים לא שייך אלא לענין הכפרה, והכפרה נעשית בזריקה. ובקרבת פסח, כיון שעיקרו בא לאכילה, שחטו שלא לשם בעליו (כלומר להאכל למי שאינו מגוי עליו) – פסול.

א. מלשון הרמב"ם (פסוה"מ טו,א) והמאירי משמע ששינוי בעלים פוסל בזבחים בכל אחת מארבע עבודות. וכבר תמהו על כך מסוגיות הגמרא (ע' משל"מ מרכבת המשנה ואבי עזרי שם; קרן אורה זבחים ד י; ברכת מרדכי ח"ב יב,ד).

ב. שינוי בעלים בשאר עבודות חוץ מהזריקה, בשאר זבחים – לא רק שאינו פוסל כאמור אלא אף עלה הקרבן לחובת בעליו (עפ"י משנה למלך הל' פסוה"מ טו,א. וכן הוכיח בספר שער המלך הל' חובל ומויק ז,ד מדברי התוס' בב"ק עה. ונראה שכן מוכח גם מרש"י ותוס' זבחים ז. שפרשו שמח' רבה ורב חסדא שם אינה משום 'שינוי בעלים' שזה אינו פוסל בשחיטה, ושם הנידון הוא לענין עלו ולא עלו). שינוי קדש ישנו בקרבן שמתו בעליו, ואילו שינוי בעלים אינו לאחר מיתה (ואף אין איסור בדבר, כשעושה לשם אחר. עפ"י תוס' בתירוץ אחד). ולדעת רב פינחס בריה דרב מרי, יש שינוי בעלים לאחר מיתה. שינוי קדש ישנו בקרבן ציבור, שלא כשינוי בעלים (שהרי כולם בעליו. ואם עשה לשם נכרי – אינו פוסל, דבעינן חברו דומיא דידיה. רש"י ותוס').

קיג. מה דין הפסח באופנים דלהלן?

א. שחטו שלא לאוכליו / שלא למנוייו.

ב. זרק דמו שלא לאוכליו / שלא למנוייו.

ג. שחטו למולים ולערלים / למנויים ולשאינם מנויים.

ד. זרק דמו למולים ולערלים / למנויים ולשאינם מנויים.

ה. שחטו למולים ע"מ שיתכפרו בו ערלים / שאינם מנויים.

א. הפסח ששחטו שלא לאוכליו, כגון לחולה או לזקן שאינם יכולים לאכול כזית, או לערל ולטמא – פסול (איש לפי אכלו תכסו). וכן שחטו על מנת שיאכלוהו אחרים שאינם מנויים – פסול (במכסת... תכסו).

א. זקני דרום (זבחים כג) סוברים שבדיעבד אם שחט הפסח על טמא שאינו ראוי לאכילה – כשר.

ב. דין מיוחד הוא זה בפסח שעיקרו בא לאכילה, אבל שאר הזבחים ששחטם בשביל מי שאינו ראוי לאכול או בשביל מי שאינו בעליו – כשרים, שאין 'שינוי בעלים' אלא כשחושב על הזריקה שלא לשם בעלים ולענין הכפרה (עפ"י רש"י ותוס'. ומלשון הרמב"ם והמאירי משמע ששינוי בעלים שייך בכל אחת מארבע עבודות כשינוי קדש, כנ"ל).

ג. אין מחשבת 'שלא לאוכליו' פוסלת אלא אם חישוב לאכילה אבל מחשבת כפרה אינה שייכת לשחיטה הלכך לא נפסל (תוס' בשם ריב"א. ובתוס' רשב"א מובא שגם מחשבת כפרה שלא לאוכליו פוסלת בשחיטה. וצ"ע).

וכן מחשבת 'שלא למנוייו' בשחיטה, אין לפסול אלא במחשב על אכילתם ולא במחשב על כפרתם (עפ"י אור שמח ק"פ ב,ו. וע' תוס' רשב"א; שבט הלוי ח"א קנט).

ד. י"א שאין מחשבת 'שלא לאוכליו' פוסלת אלא אם חישוב שתהיה לאלו בעלות או זכות ממנונית בקרבן לענין אכילה, אבל מחשבה להאכילם מהקרבן גרידא אינה פוסלת (עפ"י חדושי מרן רי"ז הלוי הלכות קרבן פסח).

ב. נזרק דמו שלא לאוכליו – כשר, שאין מחשבת אוכלים בזריקה כי לא גילה הכתוב אלא בשחיטה, אם מתכסו – תשחטו בלשון סורסי (רבי), אם מהמשך הכתוב ושחטו אתו (לתנא קמא. רש"י).

נזרק דמו שלא למנוייו – הרי זה שינוי בעלים הפוסל את הזבח.

א. לדעת התוס' אין חילוק בין אנשים שאינם יכולים לאכול כגון חולה וזקן ובין ערלים. והרמב"ם (ק"פ ב,ו) סובר שאם נזרק דמו לשם ערלים [או טמאים. לקוטי הלכות] פסול לרב חסדא. וכן פסק להלכה.

ב. בקבלה ובהולכה אין מחשבת אוכלים פוסלת ולא מחשבת מנויים (כ"מ ברש"י ותוס'. וע' גם בתוס' זבחים יד.). ולדברי הרמב"ם שמחשבת ערלים פוסלת בזריקה, נראה שהוא הדין כשחשב בקבלה ובהולכה שיתכפרו בו ערלים – פסל (עפ"י חו"א קכד).

ג. לריב"א, אין מחשבת שלא למנוייו פוסלת בזריקה אלא כשחשב שיתכפרו, אבל חשב להאכיל בזריקה – כשר (וכן מפורש בחו"א).

ג. שחטו למולים ולערלים או לטמאים ולטהורים וכדו' – כשר (וכל ערל – כולה ערלה פסלה ולא מקצתה. ולרב אשי: זאת חקת הפסח... – למעט מקצת ערלה). וכן שחט למנוייו ולשאינם מנוייו – כשר.

א. לדעות הסוברות תפוס לשון ראשון, אי אתה מוצא מקצת ערלה אלא בכגון שהיו לפניו טמאים וטהורים ואמר הריני שוחט לאלו, אבל אמר 'לטמאים ולטהורים' – תפוס לשון ראשון ופסול (עפ"י תוס' ס. ד"ה אבל. וע' בפירוט להלן סב-סג).

ב. יש אומרים שאף על פי שלאוכליו ושלא לאוכליו כשר, אסור לכתחילה מהתורה לשחוט אלא למי שראוי לאכול (עפ"י קרית ספר בדעת הרמב"ם ב,ג. וע' גם בהגהות ריעב"ץ להלן ט: שלכתחילה אסור לשחוט לאוכליו ושלא לאוכליו). ואולם לדברי רש"י (צא, ככאור כמה מהמפרשים), מותר לכתחילה לשחוט גם עבור חולה וזקן שאינם יכולים לאכול כוית, אם אך שוחט גם עבור אוכליו (וע"ע שבט הלוי ח"א קנט,א-ב ובמש"כ להלן צא).

ד. אין מחשבת אוכלים פוסלת בזריקה כלל, וכל שכן בחושב לאוכליו ושלא לאוכליו – לא פסל. מחשבת 'שלא למנוייו' פוסלת בזריקה משום 'שינוי בעלים', כאמור.

א. לדעת התוס', ערלים דינם ככל מי שאינו אוכל. ולדעת הרמב"ם (ק"פ ב,ו) אם זרק למולים ולערלים [או לטמאים וטהורים. לקוטי הלכות. ובדבר שמואל צידד שזה רק בטמא שאפשר לו להיטהר לערב] – פסול (כרב חסדא), שהזריקה חמורה שהיא עיקר הקרבן. והראב"ד השיגו.

ב. זרק למנוייו ולשאינם מנוייו, יש אומרים שנפסל משום שינוי בעלים, כדין לשמן ושלא לשמן (ספר הישר לר"ת שנה. וכן יש להוכיח מדברי התוס' ריש זבחים, שאף בשינוי בעלים נפסל בלשמו ושל"ש. הגר"ש כץ שליט"א בשיעור חורף תשס"ה). ויש חולקים (ע' במובא בספר דבר שמואל. ובזבח תודה צדד להכשיר ולבסוף הביא מספר הישר לפסול, ונשאר ב'צריך עיון'. וע' גם בשפת אמת סב).

ויש להעיר מדברי התוס' להלן (סב: ד"ה פסולו) ששינוי בעלים אי אפשר לברר איסורו. ואם נאמר שהעובד בשביל בעליו ובשביל אחר נחשב שינוי בעלים, הלא אפשר לברר איסורו כב'לאוכליו ושלא לאוכליו' – משמע